Nagyvárad, 1898. IV. évfolyam 195. szám. Szombat, augusztus 27.

Előfizetési árak:
A kiadóhivatalban átvéve:
Egész évre . . 8 frt — kr.
Negyedévre . . 2 « — »
Helyben házhoz hordva:
Egész évre . . . 10 frt — kr.
Negyedévre , . . 2 frt 50 kr.
Vidékre postán szállitva:
Egész évre . . 12 frt — kr.
Negyedévre . . 3 » — »

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP.

Megjelenik minden nap a hétfői és ünnep utáni napok kivételével
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Apácza u. 3. sz.
A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.
Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.
Egyes szám ára 4 kr.

NAGYVÁRAD, augusztus 26.

A száz éves
nagyváradi színészet ünnepe.

Nem első eset már az, hogy Nagyvárad város közönsége a kulturáért, az ezt előmozditó tényezőkért, a szép müvészetekért lelkesedik, s tőle telhetőleg érdekében anyagilag is áldoz.

A nagyváradi színészet száz éves multja tiszteletére végbe ment diszes, emelkedett hangulatu ünnepély csak előbbi feltevésünket igazolja s hogy az ünnepélyre és Nagyvárad város közönségének a kulturális czélok iránti lelkesedésére vonatkozólag még több dicséretet összehalmozzunk — bár tollunkban van — ezt tennünk tiltja azon gondolat, mely a dicséretek olvasásakor másokban felébredhet, hogy t. i. Cicero pro domó sua találunk beszélni.

A vendégek tiszteletére rendezett banketten városunk egyik kitünősége, *Hlatky* Endre Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja fejtette ki, hogy városunknak nincsennek nagy anyagi eszközei, melylyel a cultur czéloknak áldozhatna, nincs úgy vagyonnal megáldva, mint más városok, de e rossz anyagi viszonyokat tekintve mégis igen sokat tesz a cultur czélok érdekében, mert van minden szépért és jóért lelkesedő műpártoló közönsége. És hogy ez az ünnepély igen fényesen sikerült, hogy ez ünnepély ilyen magasztos hangulatban folyt le, abban igen nagy érdeme van a »Szigligeti Társaság«-nak, mely az ünnepély tervét megpenditette, társadalmi actiót inditott érdekében és ily szép eredménnyel a megvalósulásra vitte. Nagyvárad város közönsége pedig hallgatott a hivó szóra és szellemi ügyeinek vezetését teljes nyugodtsággal tette le a »Szigligeti Társaság« vezéregyéniségeinek kezeibe és amikor ezt teszi, teheti teljes nyugodtsággal mindaddig, amig a társaság élén ilyen minden szépért, jóért, nemesért lelkesülő férfiak állanak, mint most.

Az ünnepély lefolyása a következő volt:

Felolvasó ülés.

Az ünnepély első szakasza, a felolvasó ülés, a Kereskedelmi Csarnok disztermében folyt le. A termet egészen megtöltötte az elegáns női közönség és a férfiak feketéllő gárdája. Az előadói emelvényt egészen körül vették az ünnepélyre ide érkezett vendégeink, a »Szigligeti Társaság« tagjai, városunk előkelőségei és a különböző hirlapok képviselői.

A felolvasó ülés első pontja a »Szigligeti Társaság« elnöke, *Rádl* Ödönnek tartalomgazdag, szépen előadott beszéde, melynek szövegét a következőkben adjuk:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Tisztelt Társaság!

Ünnepet ülünk . . . eszményi ünnepet . . . eszményi törekvések, küzdelmek és fáradozások emlékezetének ünnepét, mink ma, egy század elmultával, mikor a teljes diadal, a megvalósulás, a siker magaslatán állunk, már csak halványan, bizonytalan körvonalakban, elmosódottan, majdnem kisértetiesen emelkednek ki a multok ködéből és szinte pygmeai kicsinységben vonulnak el a siker bálványimádójának hódoló, de az ezt előidézett szerény alapvető tényezőkről megfeledkező kor óriási vivmányai előtt.

Eszményi ünnep . . . eszményi törekvések, küzdelmek . . . és egyáltalában: eszmény? . . . Van-e, létezik-e ilyesmi? . . . Van-e valójában ilyen fogalom s ha van, mi az, ki határozta azt meg, mik az alkotó elemei, a consistentiá-ja, a törvényei?

A kor ethikája és esztetikája tagadja létezését; szerinte ama hármas körben, melyben az ember fizikai és szellemi lénye élni. működni, megnyilatkozni hivatott, t. i. erkölcsi világ, társadalmi összlét és szellemi produkczió csak egyetlen direktivuma lehet összes ténykedésünknek és ez — a törekvés a harmoniára.

Az erkölcsi világban ez a törekvés a harmóniára, az erkölcsi rendben kulminál.

A társadalmi életben az abszolut jog uralmának kultussához vezet.

A szellemi törekvések terén ugy hivják: müvészeti valóság, vagy tudományos igazság!

Eszmény, eszményiség tehát, mint önálló fogalom és irányzat nincs, nem létezik sem a fizikai, sem az erkösi, sem a szellemi életben; — mert az, amit ezalatt érteni szoktunk, ha levonásba hozzuk abból az erkölcsi rendet, az abszolut jogot és az igazságot, üres csapongásnál nem egyébb.

*

Hát mindez igen szépen hangzik, csakhogy aligha lesz minden izében igaz és méltó a magasabb értelemben vett emberhez, az ember magasabb hivatásához és létfeladatához! . . .

A „TISZÁNTUL“ TÁRCZÁJA.

Ébredés.

Irta: **Somló Sándor.**

Harczok viharja elnémult, patakzó
Véráradat nyomát fölverte gyom,
Az ősi kard — halálsebet fakasztó —
Csorbulva — rozsdamarton — ócska lom!
Valami régi hangszer — bús, beszédes —
Letünt időkről sirva mond regét,
Ki hallaná? . . . a mult avult — penészes,
Üritsük a jelen méz serlegét!

Hát éljen a jelen! . . . habzó borába
Temetve légyen kedv-ölő boru,
Csalóka álmok bódult mámorába
Kinek szivében élne honfibú?
Kit rázna lelkén sülyedő hazája?
Ki tud pirulni romlott nemzetén?
Urnak kitárva császár palotája,
S a nép járomban — megvetett, szegény.

Apáink köntöse rongyokra tépve
Porban hever, kigunyolt — becstelen,
Zengő — viharzó nyelvünk elcserélve, —
Kedves csupán: a »müvelt« idegen!
Magyar dal, táncz, magyar szó rút, parasztos,
Külföldi hivság szóban és ruhán,
Olykor egy árva lantos — vad, bolondos —
Sóhajtoz uj »feltámadás« után!

S a lantos sóhaját elkapta a szellő —
Réten, mezőn sietve hordja szét,
Felzug reá a sürü, lombos erdő,
Megrezkettetve minden levelét!
Virág, füszáll elsugja bús madárnak,
Madár leányok ablakára száll,
S szörnyü keserve a szegény hazának
Lányok szivében enyhülést talál.

És holdsugáros csöndes éjszakákon
Magyar leányok ajkán zeng a dal,
Hegy-völgyön átrepülve fellegszárnyon —
Kitör miként ijesztő zivatar.
Megrázza tőből főur büszke várát,
Ébresztve zörget köznemes lakán,
Sikoltva tépi dúsak kincse zárát,
Halkan kopogtat pórnak ablakán.

»Munkára! tettre!«. . . rég kihullt kezünkből
Csatára edzett hősi fegyverünk,
Vitéz, hatalmas, ősi nagy hirünkből
Kivetkőznénk . . . Oh szégyen! . . . tespedünk!
Költészetünk zengő hárfája törve;
Dalunk elhangzott — nyelvünk parlagon,
Elsülyedünk a zajgó népözönbe'
Ha nem fakad virág e hantokon!

S im észrevétlen' — — honnan? . . . ki se tudja,
Merészen egy-egy ifju utra kél,
Tövist terem csak ismeretlen utja,
Vihar megtépi — üzi durva szél.
Jó anyaföld vet pihenőre ágyat,
Párnája kő — — s mi szépet álmodik!
Lánglelke mintha öltne égi szárnyat
És ajka suttog . . . tán imádkozik! . . .

. . . Büvös világ csodás pompája tárul,
Virág köszönti — merre lát — szeme,
Aranygyümölcs mosolyg alá a fákról
Bokrok közül kicsillan a tó vize.
Halk, méla ének, hárfahur kiséri
Zokogva zengő árva csattogány,
Rózsás nyugágyon egyre hivja, kéri
Szerelmet esdve szép tündéri lány! . . .

Ah menne, futna, lábához borulna
Egy csókjáért odaadva életét,
De hajh! álomvilága porba hullva,
Már érzi arczán hajnal hüs lehét!
Indul . . . halad . . . de álma büv varázsa
Lelkére forrt lerázhatlan bilincs,
Szivében tulvilági tüz parázsa,
Amelynek többé oltó cseppje nincs!

S buzgón kutatva másik, szebb világot
Göröngyös uton nem jár egyedül,
Kergetni földfeletti büvös álmot
Bus vándorunkhoz ujabb társ kerül . . .
Majd ujra-ujra más, kik büszke daczczal
Eszményükért merészen halni készek,
Csatára kelni átokkal, kudarczczal
Indulnak az első magyar szinészek!

SZÜLŐK figyelmébe!

Az iskolaév kezdetére
gyermekeknek
CZIPŐK, KALAPOK, INGEK, GALLÉROK
és kézelők, zsebkendők, harisnyák
A legjobb és megbizhatóbb minőségben, ugyszintén
utazókofferek és esőernyők.

ARANYI és ROTH-nál
Nagyvárad, Zöldfa-utcza Áruház 36. sz.

Ez a merev feltagolása az embernek három különféle lényre; az ember összes tevékenységi körének háromféle funkcióra nagyon is gépszerü és a pozitivizmus szerinti eljárás!

Már pedig az ember minden teremtett dolgok és lények közt a legkevésbbé positiv; fizikai és szellemi lényének funkcziói legkevésbbé gépszerüek.

Minden egyes ember önálló individum, a kit sem összeségében: az emberiséget, sem egyediségében: az egyént, kategóriákba szoritani, pozitiv törvények keretébe illeszteni nem lehet és ez hozzá nem is méltó!

A törekvés harmoniára egymagában, a magasabb értelemben vett embernek nem egyedüli és kizárólagos létfeladata és a ki az erkölcsi világban, a társadalomban, vagy a szellemi termelés terén csak erre tör, még nem felelt meg mindenben Isten hasonlóságának, a saját és az összemberiség önálló individualitásának és mást, a tuczat ember elnevezésénél nem érdemel.

Az erkölcsi rend törvényei szerint élni, az abszolut jogot kultiválni a társadalomban és a meztelen igazságnak hódolni a szellemi müködés terén, még nem elég! . . . van még magasabb fokozat is az emberek között és ezek létfeladatában és ez: az erkölcsi világban lehetőleg megközeliteni igyekezni az erkölcsi világ ősforrásának az istenségnek, a tökélyét a társadalomban az abszolut jogot összeegyeztetni a méltányossággal, vagyis: jónak lenni és a szellemi termelésben a szép-való, vagy a való szép kultusza és az élet való jelenségeinek költői eszményitése.

A harmónia, az csak harmónia; mint a zenének, ugy az életnek is ez ugyan az alapja, de nem egyedüli ön- és végczélja; mindkettő felett valami felemelőbb, magasztosabb lehet még, mely nélkül zene és élet egyaránt üres: a melódia, az esemény!

Van tehát esemény, létezik eszményi törekvés p. o. az erkölcsi világban a vallás, az erény, a társadalmi életben a viszonylagos jog, tudomány és müvészetben az ideális való.

*

Mindez azonban az embert csak az ő szorosan vett egyéniségében érinti; holott az ember, mint ilyen életviszonyainál fogva nemcsak önálló udividum. hanem egy családnak, egy nemzetnek, az összemberiségnek is tagja.

Ezen életviszonyokban kontemplálva az embert, még inkább rájövünk arra, hogy a hosszu törekvés a harmóniára az emberi élet és tényked és már emlitett hármas körzetében nem ölelheti át az ember egész létfeladatát s hogy az embernek magasabb, tágabb, eszményibb rendeltetése is van, mely kihat az erkölcsi, a társadalmi élet periferiáin tul s megnyilvánul a család, a haza, a fajszeretetben és a nemzeti és az emberiség eszményi érdekei kultuszában is.

A puszta törekvés mellett az emlitett hármas harmóniára, hiányozni fog az emberből még sok minden; többek közt a haza- és fajszeretet, az általános emberszeretet és az eszményi hevület, lelkesedés

Ezek nélkül pedig, különösen pedig az utóbbiak nélkül, nincs magasabb értelemben vett élet!

*

Ebben a meggyőződésben voltak, ugy látszik elődeink, a régi generáczió is — különösen a mult század végén, a nemzeti ujjászületés e forrongó korszakában és közöttük azok az uttörők, a kiknek emlékezetét — helyi vonatkozásban — ma megünnepelni összesereglettünk.

Ezek nem voltak u. n. gyakorlati emberek a mai kor értelmében és nem osztották ennek a mai kornak a világnézletét, mely kiszakitja az embert önálló egyéniségéből, konkrét életviszonyaiból és igy elszigetelten helyezi a bölcseleti spekuláczió bonczasztalára, mint akármely más dolgot vagy természeti jelenséget.

Ellenkezőleg a maguk önnálló egyéniségéből és saját konkrét életviszonyaikból indultak ki; intintive, vagy öntudatosan — ezt nem vitatom — érezték és tudták az ember magasabb életfeladatát és nem elégedtek meg a mai kor ethikájának és esztetikájának azzal az utasitásával: élj harmoniában az erkölcsi renddel, az abszolut joggal és a meztelen valóval, igazsággal és akkor megfeleltél hivatásodnak!

Hanem többet is, magasabbat is akartak ennél; nemcsak a szó bölcseleti, hanem emberi értelmében is emberek akartak lenni; jók és jó hazafiak akartak lenni; hazafiasan eszményi czélokat akartak szolgálni és ebben a törekvésükben lelkesitette őket a magasabb értelemben vett ember eszményi hevülete.

Tudták, érezték, hogy a magasabb ember kulminácziója: a hazafi, hogy a nemzet, a faj, a hazaszeretet teszi fel a koronát az emberi életnek, mint szervezetnek, fokozatos evolucziójában haladó kifejlődésére.

Ez a kulminácziő: a haza, a nemzet, a magyarság lett az eszményük.

Ennek szolgálatába álltak egészen, agyuk minden gondolatával, vérük minden lüktetésével.

Bámulatos intenczióval felismerték, hogy egy egykoron hatalmas, nagy, de belviszályok és külellenséggel majdnem két századon át folytatott harczok által a végromlás örvényének szélére sodort nemzeti lét ujjászületésének alapfeltétele mindenekelőtt a nemzeti nyelv és irodalom megmentése és kifejlesztése.

És elindultak ennek a palládiumnak a megmentésére; neki indultak e gigászi küzdelemnek, a nagy czélnak a végigharczolására, a kivivására!

Küzdő-térül választották az élet iskoláját, a szinpadot, ahol az élő szó kapcsolatban az irottal egyszerre szolgálja a hazai nyelvet és irodalmat és a közvetlenség hatásával éleszti lángra a hazafias, a nemzeti érzést és lelkesedést.

Minő egy küzdelem volt az! . . .

Egy kis, lelkes csapat a közöny, a félreértés oczeánján! — Annyagi gondok, nélkülözések, keserü szükség, kicsinylés, guny és megvetés a kasztszellemtől áthatott társadalom részéről volt a jutalmuk! . . . és mindehez az a tudat, hogy a siker ábrándjaik megvalósulása, még csak évtizedeké, a messze jövőé és hogy nevük, emlékük elvész a feledés homályában, amint utolsó szavuk és lépteik zaja elhangzott a világot jelentő deszkákról!

Nagyobb részüké el is veszett, ismeretlen ma is; — itt-ott mentette meg egyikét, másikát egy papirrongy, egy szinlap valamely könyvtár, vagy füszeres bolt lomkamarájában.

A nemzeti nyelv és irodalom névtelen hősei ők! . . .

És ezek a névtelen, ismeretlen hősök, szembeszállva nélkülözésekkel, gúnynyal, megvetéssel és a mi ennél több· az ismeretlenbenmaradás, az elfeledés tudalmával a lelkükben, felvették a harczot!

Hozzáfogtak az alapozás napszámos-munkájához, a mélyben, a sötétben, az ismeretlenség homályában, — melyen ma, száz év mulva, a nemzeti nyelv, irodalom, müvészet más kultur-nemzetekkel egy szinvonalon álló épülete emelkedik.

Akármit mond is a mai kor pozitiv irányzata, ethikája és esztetikája — az ő müködésük, az ő küzdelmük több volt a puszta törekvésnél a harmóniára: szent lelkesedés, eszményi hevület irányitá azt, eszményi küzdelem volt az övék; szivükben eszményi láng égett és nem bölcseleti spekuláczió!

*

Ünnepet ülünk . . . az ő emlékezetük ünnepét! . . . Oh, üljük is meg! . . . Nem közönséges ünnep lesz ez, hanem a hazafias, a nemzeti hála és megemlékezés vallásos szertartása; nem puszta áldozat-láng, hanem szaccerdoczium is!

A kor irányzata, az élet, melyet élünk, ugy is oly sivár, oly kietlen . . . Közöttünk a létért való küzdelem üli eszeveszett orgiáit; mindenfelől a positivizmus torzképe vigyorog reánk és minden szürkül, fakul köröttünk, felettünk és fájdalom, bennünk is.

Emberszeretet, jóság, szerelem, lelkesedés eszményi hevület, mindezek a szent, tiszta ér-

---

S csodás erővel, lelkes ihletetten
Költők igéi fölzendültenek,
Ámultan — felriadva — meglepetten
Hallgatták aggok, ifjak — gyermekek!
Örömköny pergett sápadt arczainkról
Hogy zengve csendült népünk éneke
Ősvéreink kiszállva hantjaikból
Föltárul mult idők története!! . . .

De tün a mámor röpke pillanatja,
Lehull a függöny — álom — semmi más,
A hőst kifestve mind-mind megsiratja,
Mig holnap — megvetett komédiás!
Éhség, nyomor, kegyetlen tél fagyában
Nem lel baráti segitő kezet,
Az elhagyatottság gyötrő bánatában,
Alázkodón koldul — filléreket!

Ma itt — ma ott — árnyként kiséri léptét
Megvettetése, szörnyü szégyene,
A véghalálnak dobná átkos éltét . . .
— De véle együtt hal müvészete. —
Vándormadàr ősz hüs fuvallatára
Forró sugárt keresve délre száll,
Csak ő marad — s a költő szent szavára
Szenvedve, türve bár — helyén megállt!

S példája vonz . . . im' titkos vágytól üzve
Mint fegyver-kergetett szegényke vad,
— Himes pillangóként rohanva tüzbe —
Rajongó ifju . . . nyomdokán halad!
Szülői ház bezárult már mögötte,
Átok villáma fürtös, szép fején,
Amerre lép — az ég borul fölötte
Kiserked vére utja tövisén!

Ám lassan, mint vihar-sujtotta fáról
Elhull a lankadt lomb — levél — virág,
Redőbarázdált boltos homlokáról
Ellobban, elszáll — az életvirág!
Közöny kiséri fölbe — siri álma
Csöndjét nem háboritja pompa, kincs,
Nyugodj! . . . széthull omló göröngyre válva
A nemzet — melynek vértanuja nincs! —

S miként szövétnek — emésztve
Más ösvényen lobogtat sugarat,
Ugy a szinész — fényt hintve nemzetére
Hálátlanul bút s szenvedést arat.
Elhull nem egy hős — ismeretlen, árván,
Ajkára fagyva zord kétségbeesés,
Még név se' metszve korhadt siri fáján —
Virágtalan virasztja — feledés! . . .

De balszerencse — megvetés — s nyomoraban
Csillagtalan — zord éjszakákon át,
Megrendül honában — elhagyottan
Remélve, türve várja hajnalát! . . .
Várva-várt . . . s ahogy idők kereke fordul
Egyszerre lombot rezget im a szél,
Bérczormukon a regg fáklyája felgyul
S jövő dicsőség álmiról regél . . .

. . . Egy ősi város — véráztatta földjén
Dicső királynak rejtve hült porát,
Atyái szent erényin fölhevülvén —
Eléje tartá szerető karát.
Dédelgetőn vezette hajlokába,
Megosztva véle kenyere javát,
S hogy légyen végre édes, boldog álma —
Feje alá helyezte vánkosát!

Anyátlanoknak édes anyja lett ő,
Feláldozásig hü, nemes — szelid,
Hányszor letörlé — oh! tudj' a teremtő —
Keserv facsarta fájó könyeit!
Apolva gondos kézzel gyönge fáját —
Minden tavasz dusabb ágat hozott,
Hir szárnya hordta szét csodás bűbáját
S a koldus botja — kivirágzott! . . .

És évről évre — mindig fényesebben
Hinté sugarait a kegyes ég,
Majd uj erővel — bátran, rendületlen'
Elődök nyomdokán uj nemzedék! . . .
Müvészetet teremt egy század árja,
Dicsőit véle nemzetet — hazát —
Ne történelmet irj idők Múzsája —
Jer — zengjünk együtt — Mythologiát!

S te város állj — mig él magyar a földön,
És boldoguljon minden jó fiad,
Virág fakadjon ösvényen — göröngyön —
Örömre keltsen óra — pillanat!
Légy éber őre nyelv s müvészetünknek,
Ne csüggedezz, ha támad zivatar,
Bástyája légy felédredt nemzetünknek
S maradj örökre hü — igaz — magyar!

zelmek egy arethmetikai fogalommá alakultak át, a — számitássá; a haza és fajszeretet belevész a kozmopolitizmus szürke posványába, a kor mindent niveláló filozófiájába; költészet, müvészet, irodalom a realizmus hamis isteneit imádja.

Egyetlen menhelyünk ma már csak a mult, az emlékezet.

Térjünk vissza hát egy pillanatra legalább a multba, a naivokhoz, a kiknek szent naivitása ma a mi nemzeti erősségünk és a kik uttörésének köszönhetjük ma, hogy ez a föld, a melyen élünk, még magyar és a nyelv, a melyet mi beszélünk az, melyet Árpád beszélt.

Nevük nagyrészben elveszett . . . »emlékük nincs fel sem fán, sem kövön és dombjukat az esőzápor elsodorta« . . . mentsük meg hát az emléküket!

Érczbe nem véshetjük, márványba nem taraghatjuk — hát zárjuk a sziveinkbe és mivel szobrukra, sirjukra nem rakhatjuk le az elismerés koszoruját: legalább emléküknek kiáltsuk ma a költő e szavait:

»— Emlékezet, szállj le rája,
S rajta, mint a tó sirálya,
Csókold meg a levegőt . . .«

A szónokot a beszéd végeztével zajos ovácziókban részesitették.

Ezután *Somló* Sándor, a budapesti »Nemzeti Szinház« tagja lépett az emelvényre és »Ébredés« czimü saját szerzeményü ódáját szavalta el, melyet egész terjedelmében tárczarovatunkban közlünk.

Végezetül *Naményi* Lajos »Száz év küzdelmei« czimen a váradi szinészet történetéből olvasott fel egyes részleteket történeti alapossággal és érdekességgel tárgyalva az anyagot, melyet itt közlünk:

Száz év küzdelmei.

Hyppolite Taine tanitja és a világ vallja: »A müvészet csak akkor igaz, való, ha az eszményiség hirdetője. Feladatának pedig ugy felel meg leginkább, ha a közmüvelődés érdekeit szolgálja.« De nincs a müvészetnek egy ága sem, mely annyira lépést tart a közmüvelődéssel, mint a szinészet. Különösen nemzetünk történetében összeforrtak a kulturpolitikai törekvések a szinészet hazafias irányelveivel. Nem egy izben a szinészet támogatója, védője, szószólója azon nemzeties törekvéseknek, mit vajmi kevés sikerrel vagy hiába aknázott ki a lánglelkü szónok, az arany tollu iró.

Pedig mi volt egykor a mi szinészetünk!?

Megteremtette néhány ifju; szitotta a lelkesedés; ösztökélte a hazafiasság. Mert egy czél lebegett előttük: a magyarság érdeke és egy eszme edzette meg nemes törekvéseiket: a magyarság térhóditása. Csakhogy küzdelmük nem tartott soká. A lelkesedést legyőzte az elfogultság, a hazafias érdekeket aláásta az idegen szellem. A mit Kelemen László nagyratörő lelke, nem törődve akadálylyal, nem törődve anyagi érdekkel, megalkotott, az csakhamar véget ért.

Azonban a mire nem volt képes a főváros közönsége, a mit el nem érhetett a hazafias megyék támogatása, a miért hiába küzdött az első magyar szinészet elszánt kis csapatja, a mit oly könnyü szerrel lerontott a német befolyás és az intrika: azt megteremtette Kolozsvárott báró Wesselényi Miklós. Ebből a szinészetből táplálkozott utóbb a magyarhoni szinészet is. Ez a térhóditás volt kezdete ama dicsteljes jövőnek, mit mindig feladatának tekintett a magyar szinészet. Szembeszállt az elfogultsággal, felvette a küzdelmet az akadályokat görditő censurával, háttérbe szoritotta, lerontotta a német szinészetet és mire a küzdelem lethargiája következtében nem volt képes az első törekvés, utóbb a magyarság erőssége lett a szinészet.

Egykor: lenézték, ócsárolták, kikaczagták ki követője lett, ma: tényező a szinész társadalmunkban. Egykor romlására törekedtek, alá akarták ásni aspirációit, ma egy nemzet kél sikra a szinészet érdekeiért. Egykor: nem volt ki megvédje, nem volt ki elősegitse, ma — ma már sokkalta nagyobb, sokkalta büszkébb, semhogy támogatóra szorulna. Mert azt, a mit egykor, csak ugy félvállról lenéztek, minek jövőjében nem biztak, mit ugy hivtak, hogy komédiás, az ma világpolgárságot nyert és müvészet a szinészet.

Ép ezért, tudva ez ünnepélyes percz jelentőségét, félve gondolok arra, hogy hazafias törekvésekről, a nagyváradi magyar szinészet száz éves küzdelmeiről kell megemlékeznem. Látom feladatom nagyságát, érzem erőm csekély voltát. De viszont, ha eszembe jutnak, mily magasztos, mily lélekemelő eszméknek áll szolgálatában a magyar szinészet, megszáll az ihlet, valómat átjárja egy fluidum és ugy érzem, miért három éven át küzdtem czéltalanul, az a lelkesedés, az a ragaszkodás a szinészet nemes törekvéseihez, erőt ád majd ezuttal is.

A nagyváradi szinészet eredete oda nőtt a kolozsvári szinészet történetéhez. A szintársulat ugyanis, az 1797—8 év telén nem ért el nagy anyagi eredményeket és igy kénytelen volt, érdekeinek szem előtt tartása mellett, de másrészt a szinészet terjesztését is czélül kitüzve vándorutra indulni. Báró Wesselényi Miklós, a kolozsvári szintársulat maeccenása, Kelemen László tervét óhajtotta ezuttal megvalósitani, ki az első pesti szintársulat szétzüllésekor, a Tiszántult tartotta legalkalmasabbnak, a hol a magyar szinészet állandósitható. Ezért báró Wesselényi tárgyalásokba bocsátkozott Debreczen s Várad közönségével, melyek csakhamar eredményre vezettek és 1798 aug. 26-án felhangzik a »Fekete Sas« épületében felállitott szinpadon az első magyar szó.

A néhány előadás erkölcsi sikeréről kezességet nyujt a szintársulat vezére: Kótsi Patkó János, kiről kartársai elragadtatással emlékeznek. Riscuis, Garrick volt eszménye s Letting tanulmányain lett nagygyá. Szinészeit oktatta és másfél századdal előbb hirdette amaz elveket, mit utóbb kritikai tanulmányok megerősitettek. Csak a természetes játékért lelkesedett. Az egyszerüség elvét hirdette. Felfogása önállósága mellett bizonyit és igy ugyszólván iskolát teremtett akkor, midőn szinészetünk gyermekkorát élte és müvészi ambicziótól sarkalt vezetőre oly nagy szükség volt.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a szinészetnek Váradon lelkes barátai voltak, kik között elismeréssel kell megemlékeznünk az első előadásként szinre került »Süketnéma« forditójáról, a törzsgyökeres magyarságáért figyelmet érdemlő Hatvani Istvánról, ugy kétségkivüli, hogy a szép erkölcsi sikert anyagi eredmény is koronázta.

Sőt mi több: munkára ösztökéli a Váradon megszorult Kelemen Lászlót.

A ki már négy év óta felcserélte a szinpad világát az iroda szürke légkörével, ki lemondott nagyratörő álmairól és megelégedett a szinpadi dicsőséget kárpótoló nyugodt, csendes nyárspolgári élettel, mikor szeme előtt látta megelevenedni régi eszméit, mikor ujra ébredni látta azt a világot, melyért egykor annyit küzdött, fáradozott, elvetette a tollat, kezébe vette ujra a szinészet már szétrongyolódott lobogóját, maga köré gyüjté pesti társulatának roncsait és a kolozsvári szintársulat kiváló tagjait: megkezdte ujabb küzdelmét a szinészetért, a magyarság érdekeiért.

Mily lélekemelő vonás! a szinpad csodás világa, a magyarság hazafias törekvései nem hagyják nyugodni a már minden szinpadi dicsőségről lemondott Kelemen Lászlót. Ujra remél, ujra bizik. S itt Kelemen Lászlóval kapcsolatban megjelenik a nagyváradi szinészet első maeccenása: Rhédey Lajos gróf. Az akar lenni, mi a kolozsvári szintársulatnak báró Wesselényi. Áldoz, fáradoz, tőkét gyüj, támogatja Kelemen Lászlót, sőt ha kell még szinmüirásra is ráér, mert igaz magyar főur abban az időben, mikor még oly kevesen teljesitik mágnásaink közül hazafias kötelességeiket. De mig Wesselényi maga mögött látja Erdély főurait és tapasztalja, hogy aspirácziói mindinkább visszhangra találnak, addig Rhédeyt alig támogatják; és mit Erdélyben az összeségnek sikerül is elérni, azzal Rhédey az elégtelen anyagi támogatás hiján kudarczot vall. Igy Kelemen László, alig kezdé meg ujból fáradozásait, meg kellett győződnie arról, hogy az anyagi erő elégtelensége békót vett a legnemesebb törekvésnek.

Volt-e szinészet Nagyváradon Kelemen László balul kiütött vállalkozása után, vajjon szórványos előadásoktól eltekintve, játszottak-e itt több izben, huzamosabb ideig az első uttörő szintársulatok, azt minden szorgos kutatás daczára 1813-ig kimutatni nem tudjuk. De hinnünk kell, hogy Várad időközben mégis bizonyitékát adhatta szinészetpártolásának, mert a tizenhárom évi szünet daczára, 1814-ben oly jelenséggel állunk szemben, mely nemcsak a mi szükebb hazánkban keltett már annak idejében feltünést, de mely törekvésről a szinészet történetirója mindenkor elismeréssel fog megemlékezni és méltányolja majd ama férfiu érdemét, ki mintegy folytatni akarta azt, mit Rhédey Lajos gróf oly kevés szerencsével megkezdett.

Mert dr. Sándorffy József, Biharmegye táblabirája, ki a testőrök hatása alatt állott és Bécsben végezte egyetemi tanulmányait mint orvos nemcsak a közjónak, hanem hazájának is akart szolgálatot tenni. Őszinte lelkesedésével, határt nem ismerő áldozatkészségével példaként ott emlithető a szinészet ama első maecenásai közt, kik ennek missiót teljesitő feladatát felismerték és kiknek pártfogása nélkül sok törekvés, sok küzdelem czéltalan lett volna.

Mint Kulcsár József és Fegyverneki Vida László megmentik és előbbre viszik a pesti szinészet ügyét, ép ugy Sándorffy is nem elégszik meg a névleges támogatással, hanem annyit áldoz a szinészetért, hogy előbb utóbb csődbe jutását biztosra vették.

Sándorffy tiz évig állott a váradi szinészet élén és valóban ha figyelemmel kisérjük intézkedéseit, ezek felkelthetik érdeklődésünket. Igazi szervező tehetség. Átveszi Gulácsi Antal, debreczeni diszleteit, megfesti a Károlyi-árvák kulisséit, felszereli a ruhatárt, gondoskodik a zenekarról, szerződteti a jóhirnevü karmestert Ruzicskát, müsort teremt, kisérletet tesz egy fényesen sikerült aradi kirándulással, lehetőleg javitja szinészeinek helyzetét és minden intézkedésével igazolja, hogy nem riad vissza a ujabb és ujabb áldozatoktól, nem tekint akadályt, csakhogy magyarra tegye a még mindég németeskedő Váradot és igy hatalmas tényezővé váljék a magyar szinészet.

Egy volt czélja, egy volt eszménye: a váradi és debreczeni szinészet önállósitása. Azon fáradozott, mit még ma sem tudtunk elérni. De törekvése kárba veszett: mint a költő gyermeke, kergette a szivárványt. A mire nem volt képes a vármegyék összesége a pesti szinészet érdekében, a mitől ideje korán visszavonult Vida László, a mit nehézségekkel oldott meg br. Wesselényi Miklós, a mi nem sikerült Gulácsi Antalnak, az elérhetetlen maradt Sandorffynak is. Ám mig élt csak fáradozott, de halála után a szinészetért hozott áldozatok vagyona csődbe jutását kivánták áldozatul.

A lelkesedést kioltotta a halál; az áldozatkészséget megtörte a törvény rideg betüje. A váradi szinészet elvesztette büszkeségét és a csőd intő példaként ott lebegett örök időkre. Nem akadt többé Sándorffyja a váradi szinészetnek. Mindeddig csak ideálnak látszik törekvése. Sándorffy halála: eszméjének, czéljának bukását jelenti. A váradi szinészet elveszíti nymbusát és jelentőségében nem éri el többé azt a niveaut, melyre Sándorffy helyezte.

Az önálló szinészetből egyszerü átmeneti állomás lett. A fenséges ideálból egy szemernyi gondolat. A nagyra törő valóságból eddig elérhetetlen álomkép. A fényes sikerből nem várt bukás.

Annak okát, hogy miért lett Nagyvárad csak ugynevezett »átmeneti állomás«, két lényeges körülményben keresem. Nézetem szerint földrajzi fekvése, Kolozsvár, Debreczen és Arad közelsége abba a helyzetbe juttatták, hogy ne lehessen önálló szinészete. Mert az akkori felfogásra világot vet a »Honderü« nehány sora, mely szerint a szomszéd városok igazgatói csak oly kisegitő állomásnak tekintették Váradot és csak akkor keresték fel városunkat, ha a kincses Kolozsvár és a Tiszántul két metropolisa Debreczen és Arad okozta anyagi veszteségeket kellett némileg pótolniok.

Felmerül azonban a kérdés, miért jutott ép Várad ama helyzetbe, miért emelkedett a szomszéd városok szinészete a mi rovásunkra?

Elégséges csak arra utalnunk, hogy a szomszéd városoknak már a század első évtizedeiben

volt állandó szinháza. Ezzel szemben Váradon nemcsak maecenása nem akadt a szinészetnek, hanem a közönség lelkesedése sem volt oly nagy, hogy megvalósithassa az állandó szinészet első alapföltételét: az állandó szinházat. Ime a fejlődést gátló ok, a maga rideg valóságában. Mert nem egyszer megesett, hogy a »Fekete Sas«-ból az »Apolló«-ba, onnan ismét a Rhédey-kertbe s igy tovább kellett vándorolnia idény közepén a szinigazgatónak, a mint azt a báli saison, a megyei nagygyülések vagy a közönség támogatása megengedte vagy megkövetelte.

Az állandó szinház hiánya tehát már a század elején megakadályozta a váradi szinészet fejlődését. Ehhez járult, hogy nem akadt többé senki ki élére álljon ez ügynek, lelkesitsen, fáradjon, sőt ha kell előre vigye azt az ügyet, mely nélkül a szinészet tért hódit ugyan, de nem érhet el oly sikert, mint ez már annak idején a kulturális czélt tekintve, valóban szükséges volt.

Ezenkivül a közönség pártfogása is, csak ideig-óráig tartott. Alig 1—2 havi itt időzés után kénytelenek voltak az egyes igazgatók uj állomás után tekinteni. Csak 1838—9. év telén történt először, hogy a közönség nyolcz hónapig támogatott egy társulatot.

Vessük össze az okokat, latolgassuk a körülményeket, ne tekintsük a tényeket rózsás szemüvegen át és megtaláljuk annak okát, mi akadályozta a váradi szinészet fejlődését Sándorffy halála után és mi vetette annyira vissza fejlődésében, hogy mintegy félszázadon jelentőséggel nem bir.

De azért van e sivár időszakban oly jelensége is, mely annál nagyobb figyelmet érdemel. Mig a fővárosban, Kolozsvárott, Aradon még meleg ágya volt a német szinészetnek, addig Váradon, hol azelőtt is csak türték a német szintársulatokat, hol a német szinigazgató müködése elé nem egyszer akadályt gördítettek Biharmegye rendjei, már 1833-ban véget ér uralmuk és még a német lakosság, az iparosság zöme is. kézséggel és örömest támogatja az ide vetődő szintársulatokat és nem lát bennök egyebet, mint a nemzetiség védőit.

Igy szállt szemben a nagyváradi magyar szinészet akadályaival. Igy küzdte le az állandó szinházokozta nehézségeket, igy szoritotta háttérbe a német szintársulatokat és ha kellett, felvette a harczot a censurával is, melynek különösen utóbb Lajcsák püspök volt szigoru képviselője.

De e folytonos küzdelmek közt is szolgálatot tesz a magyarság ügyének és ha szüséges, mint a szabadságharcz idején, hazafias előadásaival, tableauk rendezésével segiti elő 1848/9 eszméit. Az elnyomatás napjaiban pedig, mikor félve emlékeztek meg arról, a mi magyar, a »Polizeichef«-ek idején, a harcztérről visszatért szinészeknek Nagyvárad lett egyik hangyabolya, majd pedig erőssége. A szinpadról megszólaltak a hazafias drámák nagy hősei és Váradon is, a lelkesedés sugalta burkolt frázisokban a sivár jelenre és a közelmult keserü csalódásaira ismert a busuló és vigaszt kereső magyarság.

De alig indultak meg a kiegyezési tárgyalások, alig pezsdül fel ujra a politikai élet, a váradi szinészet ismét oly fordulatot nyer, mely évszázados küzdelmei közt, még a jelenre is kihatással van. A közönség előszeretettel keresi fel a szinházat, örömmel fogadja még a ledér operette-kultust is és annyira támogatja a jeles debreczeni társulatot, hogy majdnem egy évtizeden át az előadások az erkölcsi és anyagi siker lánczolatát képezik. S ez időszak által jutott Nagyvárad ahhoz az elismert, indokolt czimhez, mivel a jelenben is illetik, igy lett a mi állandó szinház nélküli városunk: a legjobb nyári állomás.

De vajjon megelégedhetünk-e e bizonyára figyelmet érdemlő czimmel!? Vajjon véget ért e a nagyváradi szinészet száz éves küzdelme akkor, midőn már mintegy 30 éve ez az elismert nyári állomás!? Vajjon nem e ösztökél a mai jubiláris ünnepély is arra, hogy még fokozottabb erővel, még nagyobb kitartással valósitsuk meg azt, mire 1827 óta törekednünk és mit annyiszor kicsinyeskedő okokból megvalósitani nem tudtunk!? Vajjon nem-e kötelességünk a száz éves mult következtében most már mindent elkövetni, hogy arczunkat ne fussa el a szégyenpir és büszkén utalhassunk arra, hogy a magyarság érdekeinek megóvásáért megtettünk mindent és felépitettük az állandó szinészet első feltételét: az állandó szinházat.

Nem, ezuttal nem lesz a mult záloga a jövőnek. Ha e tekintetben keveset tettek elődeink, ugy annál fokozottabb buzgósággal kell most már hozzáfognunk e halaszthatatlan kérdés megoldásához.

S mi itt ez ünnepélyes perczben fogadjuk: bennünket Isten ugy segéljen!

Emlék-tábla leleplezés.

A felolvasó után az elnök felhivására a közönség lelkes hangulatban a »Fekete Sas« szálloda elé vonult, hogy azon emléktábla leleplezésénél jelen legyen, melyet Nagyvárad közönsége szinészetének száz éves évfordulója alkalmából az első játszóhelyen emeltetett.

A »Hymnus« akordjainak elhangzása után dr. *Bodor* Károly állott az emelvényre s hangulatos beszéde után a lepel nagynehezen lehullott a kőről. Hanem ez a leleplezés valami nagy hatást nem igen keltett, mert az emléktábla kiállitása nem igen méltó arra, hogy időtlen-időkig hirdesse a váradi szinészet dicsőségét. A tábla egyrészt oly magasra van helyezve, hogy normális emberi szem már nem igen látja meg, de meg a felirat értelme, az állitmány elhagyása következtében zavaros is. (Nagyvárad közönsége emeltette.) Az emléktábla gipsz körzetü, a szinészet emblémáját ábrázolva a dráma, lyra, zene, tudomány symbolumaiból összetéve.

Szövege a következő:

E VÁROSBAN, EZ ÉPÜLETBEN
A SZINPADRÓL ELHANGZOTT
ELSŐ MAGYAR SZÓ EMLÉKÉRE
1798. *augusztus 26* — 1898 *augusztus 26.*
HÁLÁS KEGYELETTEL AZ ÚTTÖRŐK IRÁNT
A SZIGLIGETI TÁRSASÁG
KEZDEMÉNYEZÉSÉRE
NAGYVÁRAD VÁROS KÖZÖNSÉGE.

A közönség a szinház dalszemélyzete által énekelt »Szózat« hangjai mellett oszlott szét.

Társas ebéd.

A vendégek tiszteletére rendezett bankett a »Fekete Sas« szálloda éttermében 1½ órakor vette kezdetét és tartott 4 óráig. Az asztal az egész termet betöltő patkóalakban volt felteritve, az asztalfőn foglalt helyet *Rádl* Ödön, kit a terembe lépése alkalmával zajos ovácziókban részesitettek. Tőle jobbra ültek: Géresi Kálmán, Institórisz Kálmán, Somló Sándor, dr. Gyalui Farkas, Edvy Illés László, Lovassy Andor, dr. Márkus László, Gruden Iván, Miskolczy Árpád, Nyiry György, Stark Gyula, Mezey Mihály.

Balra a következők: Dr. Márki Sándor, dr. Bulyovszky József, Komlósy Arthur, dr. Versenyhy György, dr. Kardos Albert, Várady Zsigmond, Follinus Auréll, dr. Adorján Ármin, Fehér Dezső, Diósy Béla, Tompa Kálmán, Naményi Lajos, dr. Lázár Béla, Pálfi Albert, Halász Lajos.

Belől a következők: Kunz Gusztáv, Réz Mihály, Juszth Károly, dr. Dési Géza, Szunyogh Lóránd, Fráter Imre, Hlatky Endre, dr. Bodor Károly, N. Bölöny József, Huzella Gyula, E. Kovács Gyula, dr. Kőrösy Kálmán, dr. Kara Győző, Szentgyörgyi István, Láng József, dr. Edelmann Menyhért, Böszörményi Géza, dr. Beier Lajos, dr. Kurländer Ede.

*

Menü a következő volt:

Rákleves
Tok tartár mártással
Filet de boeuf körözve:
Almás lepény
Malacz, Pulyka, Liba } sültek
Ugorka és saláta
Vegyes gyümölcs
1 üveg bor

Elsőnek a »Szigligeti Társ.« elnöke *Rádl* Ödön emelkedett fel. Panaszkodnak — ugymond — hogy a költészet, szépirodalom és müvészet hanyatlik s hogy elvesztette minden hatását az emberekre, e hatástalanság oka azonban nem abban van, hogy talán ezen ágak nem nemzetiek többé, hanem ennek oka az állam és társadalom, mely csak ugy bánik el a szépmüvészetekkel mint bármely gazdasági tényezővel, vagy még mostohábban. Ugyanezért elveszti a költészet, a szépmüvészet, a szépirodalom minden varázsát. A panasz jogosult, a modern társadalom és állam a praktikus erényeknek hódol, ez pedig novellál. Ő a sok véleményekből, melyek mind a hanyatlásokat tárgyalják — nem fogad el egyet sem. Szerinte védelem kell az egyéniségnek az élet zordonságában, hogy meg tudjon maradni annak, ami akar. Aki a szépirodalmat akarja felemelni, annak magának is szépen kell élni, gondolkozni minden tekintetben.

Ezt a szépérzést ápolják, fejlesztik az irodalmi társaságok, melyek egy-egy dicső férfiu nevét választják czimerükül és czéljuk az irodalmi robustió. Ezen szép törekvésükben az irodalmi társaságok mindig az oldaluk mellett találják a fővárosi és vidéki sajtót. Itt látja a mi ünnepünkön a fővárosi és vidéki sajtó képviselőit s ezeket élteti.

Az éljenek lecsillapodtával *Bulyovszky* József polgármester beszélt. Boldognak mondja azon várost, mely egy erős cultur-társaságra támaszkodva terjesztheti a müvelődést. Egy ilyen szerencsés város Nagyvárad, melynek kebelében a »Szigligeti Társaság« van s e társaság elnöke Rádl Ödön nagy tevékenységet fejt ki a város müvelődése érdekében s ugyanazért élteti Rádl Ödönt.

Dr. *Bodor* Károly a társaság titkára a szintársulat és annak intendánsa: Bölöny József egészségére üriti poharát.

Bölöny József boldognak érzi magát, hogy e városban született, melynek müpártoló közönsége ily fényes ünnepet rendez a szinészet százéves évfordulóján, de még boldogabb, hogy éppen azon társulat élén áll, mely már egy századdal ezelőtt élt. A nagyváradi, debreczeni, aradi szintársulatok szolgáltatják a legjobb erőket. Ez alkalommal, midőn 10 év után ismét e szinészet élén áll, törekvése a jó szintársulat alkotása. Ide vágyódott, mert büszkeségét helyezte abban, hogy szülőhelyének jó szintársulatot hozzon össze. Élteti Nagyvárad müpártoló közönségét.

Géresi Kálmán utal azon jó viszonyra, melyben Nagyvárad és Debreczen városok vannak s ezen jó viszonyt nem hagyják megzavartatni a tréfák által. A történeti mult létesitette ezen belső összeköttetést. Nagyváradnak a XVII. században a török által történt elfoglalása után az odamenekült tanulók alapitják a debreczeni főiskolát, a Csokonai emlék emelésére Nagyvárad közönsége is oda adta filléreit és ezért nem szabad ez ünnepélyen Debreczennek legkevésbé hiányozni. Emeli poharát a nagyváradi társadalomra.

Institorisz Kálmán a nagyváradi színészetet élteti, mely hivatását: oktatni szépre, nemesre, mindenkor betöltötte.

Dr. *Kara* Győző az aradi »Kölcsey egylet« nevében a váradi szinpártoló közönségre emeli poharát.

Halász Lajos Somló Sándort élteti.

Gyalui Farkas (Kolozsvár) Szent László törvényét czitálja, mely ugy szól, hogy mindenki ha ünnepel, menjen el azon faluba, melyben szentély létezik. A másik törvény szerint, akinek nincs háza vegye elő minden aranyát és épitsen magának. Nagyváradnak emelnie kell templomot, hajlékot Thaliának és emeli poharát a sikerre.

A szónokot zajosan megéljenezték.

Dr. *Márki* Sándor a müpártoló női közönséget élteti.

Hlatky Endre utal Nagyvárad rossz anyagi viszonyaira, mely körülmény eddigi nagy müpártolásával semmi arányban nem áll. Mig más városok pld. Debreczen óriási vagyon felett rendelkezik, addig Nagyváradnak összes vagyona a kövezete.

(Közbekiáltások: Az is rossz).

A vendégek egészségére emeli poharát.

Beszéltek még: Dr. *Lázár* Béla, éltetve a müvészet, közönség és kritika harmoniáját, dr. *Várady* Zsigmond pedig egy poetikus szép beszédben köszönti fel E. Kovács Gyulát és Somló Sándort.

Dr. *Bodor* Károly Bulyovszky polgármestert élteti.

A bankett tartama alatt igen kedvesen hatott a következő két sürgöny felolvasása:

Testvéri vonzalommal üdvözli a Dugonics-társaság a lelkes és erős Szigligeti-társaságot nagy hason kultur munkájának ünnepén, amikor emlékezeti lángot gyujt a nagyváradi szinészet százéves multjának dicsőségére, legyen ezen szép ünnnepély Nagyvárad nagy müvészeti jövőjének emelkedett és emlékezetes nyitánya.

***Lázár György,** elnök.*
***Békefi Antal,** főtitkár.*

»Nagy szinmüvészet százados emlék ünnepélyén üdvözöljük Nagyvárad közönségét és ez ünnepély lelkes rendezőségét, kivánjuk, hogy a magyar szinmüvészetünk mindenütt hasonló pártfogásra találjon.

Feleky és Felekyné.
Leányfalu.

*

A diszelőadás.

Az ünnepélyes nap méltó befejezést este nyert a szinkörben. Nagyvárad előkelősége töltötte meg a páholyokat és a földszintet s a szintársulat java erői működtek közre, hogy az estét a százéves fordulóhoz méltóvá tegyék. Ha minden este ilyen közönséget és ilyen előadást láttunk volna, akkor már az a bizonyos állandó szinház régen leszállt volna az ábrándok világából a Bémer-térre vagy a Nagypiaczra s ott jubilálnánk több fénnyel, de azért nem több lelkesedéssel.

E. Kovács Gyula Prológja vezette be az előadast Tapsvihar fogadta a kilépő költőt, a kiben tegnap ismét a régi Kovácsot üdvözöltük. Nem szoritotta versét divatos frázisok békóiba s nem is halmozta túl dagályos bombasztokkal. Keresetlen, egyszerü és mégis ünnepélyes versszorai ezért hatottak annyira, hogy a közönség többször félbeszakitotta éljenével, végül pedig szinte nem akaró tetszésnyilvánitásokkal jutalmazta a valóban élvezetes költeményért. Ezt a szavalatát legszebb sikerei közé sorolhatja E. Kovács Gyula.

Ünnepi nyitányt *Stephanidesz* Károly, a derék karmester szerzett. Dallamos, hangulatos kis mü, a melyet megfelelő betanitással és kellő összjátékkal adták elő; szerzőjét a közönség tapsokkal és kihivással jutalmazta.

Az est központját *Fehér* Dezső alkalmi előjátéka, a *Magyar szinész* képezte. Ügyesen, gyakorlott tollal megirt verssorai általános tetszést keltettek, különösen ott, a hol — a németet szidja. Ezeken a helyeken többször éljenek szakitották félbe az előadást. Hja, az ősi virtus! Költői szépségével kitüntek a magyar szinészt dicsőitő sorok; ezekért, de meg az egésznek ügyesen átgondolt menetéért teljesen megérdemelte a szerző azokat az óvációkat, a melyeknek tárgya volt. Többször a lámpák elé hivták, tisztelői pedig virágcsokorral és egy ezüst koszoruval lepték meg, a melynek felirata:

»Fehér Dezsőnek, az iró és hirlapirónak, Nagyvárad, 1898. aug. 26. tisztelői«.

Tagadhatatlan, hogy a szép sikerben csekély részük van a darab szereplőinek is. *Tompa* Kálmán (Kótsi Patkó János) hévvel, lendületesen szavalta az első nagyváradi szinigazgató lelkesitő beszédét, ugy, hogy nemcsak a szinpadi, hanem a nézőközönséget is magával ragadta. *Vendrei* kitünő czenzor volt. A harmadik főbb szereplőről, *Szentgyörgyiről* (Jancsó Pál) azonban sajnálatunkra kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy tulságosan fetünő szerep-nemtudása az egész előadást megrontotta. Talán jobb lett volna egész szerepét egyszerüen a sugóra bizni, az ugyis hangosabban beszélt nála. Kisebb szerepekben Leővey, Váradi, Hornyánszky, Kassai, Bartos, Marosi Adél és Váradiné ügyeskedtek.

A darab végén fényes csoportozat közepette tünt elő első gróf *Rhédey* Lajos és *Bölöny* József hü arczképe, miközben az egész társulat a Szózatot énekelte. A két kép közül a gróf Rhédeyét városunk közkedveltségnek örvendő ügyvédje *Böszörményi* Géza festette.

Hunnius »*Siketnéma*« cz. 3 felvonásos vigjátéka volt a befejezés, ugyanaz, a melyben száz év előtt először hangzott magyar szó a Fekete Sas deszkáiról. Beleringatózván a visszaemlékezésekbe, jó esett mulatnunk azokon az ártatlan, naiv bohóságokon, a melyek dédapáinkat annyira meg tudták nevettetni. Ódonszerünek, kopottasnak tünt fel benne minden, egyszerünek a cselszövés, soványnak a mese; de egy-egy tősgyökeres magyar szólásmód vagy magyar alak rögtön széppé varázsolta a darabot, mint a hogy a kopott mentét becsessé teszi a rajta ragyogó drágakő. Ezekre kitört a nevetés, zugott a taps s végül is azzal a kritikával hagyta el a közönség a szinkört, hogy »jól mulattunk«.

A sok átöltözködésből alakoskodásból, felsülésből, rajtakapásból legtöbb jutott *Pataky* Bélának. Ügyesen, keddvel játszott s ebből a divatját mult alakból (Ifj. Gróf Csillag) egészen élvezhető szerepet csinált, ugy, hogy nyilt szinen tapsokat aratott. Mint mindég kedves kis bakfis volt *Baróti* Irma (Julia), Pataky méltó partnere. Kettejük kitünő játékának köszönheti Hunnius úr, hogy némely meggondolatlan ifjak hangos a szerző! szerző! kiáltásokkal hivták a lámpák elé. *Vendrey* mint Szélesi, *Szentgyörgyi* mint idősb gróf Csillag nyujtottak kifogástalan alakitást, *Vank* István kitünő tisztartó volt s még jobban megerősitette a tehetséghez füzött reményeinket. Dorottya szerepébe K. Arpási helyett *Váradiné* »ugrott be«, teljes sikert aratva a szerelmes agg szüz komikus szerepében. *Leővei* pedig mint Jakab inas keltett derültséget. *Marosi* Adél fürge szobaleány, *Heltai* elfogadható inas volt. *Bartos* a vendégfogadós kis szerepét adta tetszés mellett.

A rendezésen megérzett *Follinusz* Antal szakértelme és izlése; azonban valamivel rövidebb felvonásközökkel is megelégedtünk volna.

Apróbb disszonancziákat leszámitva, az este általában egyike volt a sikerültebbeknek s nem csekély része lesz benne, ha ezt az ünnepélyt még soká, soká emlegetni fogják Nagyváradon.

R—i.

A kath. autonomiai kongresszus kilenczes albizottsága szeptember hó 12-én ül össze. Dr. *Hoványi Gyula* a kilenczes albizottság előadója Visegrádra utazott. Onnan pár nap mulva *Szapáry Gyula* grófhoz Szalók-Taskonyba érkezik, hogy a kath. autonomia szervezetére vonatkozó előadói javaslatát, melyet a kilenczes albizottság megbizásából, ezen albizottság megállapodásai alapján és szellemében a nyári szünidők alatt kidolgozott, a kilenczes albizottság elnökének bemutassa.

UJDONSÁGOK.

TÁJÉKOZTATÓ.

Régészeti és történelmi muzeum (Schlauch park) nyitva minden vasár- és ünnepnap d. e. 10 órától fél 1-ig és d. u. 3—5-ig 10 krért. Kedden és csütörtökön d. u. 3 -5 óráig 20 krért. Más időben 50 kr.

Augusztus 27. A Sebes-Körös társulat közgyülése d. u. 3 órakor.
Augusztus 28. Az iparos ifjak egyletének közgyülése d. u. 3 órakor.
Augusztus 30. A pénz- és gazdasági szakbizottság ülése a városházán, d. u. 4 órakor.
Augusztus 31. Nyugdij bizottsági ülés a megyeházán d. e. 11 órakor.
Szeptember 10—11. A lövészegylet szabad dijlövészete.
Szeptember 18. A kerékpáregylet virágkorzója délután a Sporttéren.
Szeptember 24—25. Lóversenyek a nagyváradi gyepen.

---

* **A lengyel szabadsághősért.** *Rulikovszky* Kázmér lengyel dzsidás százados, a magyar szabadság vértanuságának halálozási napját minden évben kegyelettel üli meg Nagyvárad hazafias polgársága. Az idén a nagyvárad-ujvárosi templomban ma, f. hó 27-én d. e. 9 órakor gyászmise fog tartatni az elhunyt szabadsághős lelkiüdvéért, mely kegyeletes aktusra felhivjuk a hazafias közönség figyelmét. Akik pedig csupa szórakozás czéljából is végig mennek a Bónékuti fasoron, ne feledjenek egy pár szál virágot dobni a szabadsághősnek a fasor végén, a temető bejáratánál levő sirhantjára.

* **Személyi hirek.** Mint örömmel értesülünk Schiefner Ede pápai prelátus, prépost kanonok, a Ferencz József rend lovagja Maros-Ujvárról friss egészségben hazaérkezett. — Palotay László, apát-kanonok, aki a kath. körök budapesti kongresszusán a váradi kath. kört képviselte s ott előadást is tartott, visszaérkezett Nagyváradra.

* **Gyémántmisés kanonok.** *Pohl* Károly, a szatmári székeskáptalan tagja, a szatmári egyházmegye nesztora tegnap délelőtt mondotta gyémántmiséjét a püspöki székesegyházban. A 84 éves főpapot gyémántmiséje alkalmából *Meszlényi* Gyula megyés püspök, a káptalan tagjai s az egyházmegyei papság lelkes ovációkban részesitették.

* **Honvéd-zenekar Nagyváradon.** Mozgalmas élet volt tegnap egész nap Nagyvára-

don a vasuthoz vezető utakon. A székelyhidi hadosztály gyakorlatokra érkező honvédek tegnap jöttek Nagyváradra, részint Budapestről, részint Gyuláról. Nagyban fokozta az érdeklődést az a körülmény, hogy a budapesti I. honvéd gyalogezred hires zenekara is Nagyváradra jött az ezreddel. — Délután 1 órakor érkezett meg külön vonaton a budapesti ezred legénységének egy része s csakhamar elszállásolták őket. A fél 4 óra után érkező budapesti személyvonattal megjött a honvéd zenekar, de csak az állomáson maradtak, hogy bevárják az ezred zömét hozó külön vonatot. Előbb azonban az alföldi vonattal érkezett meg a 2. honvéd gyalogezred Gyuláról. A legénység a vasut állomással szemben rövid pihenőt tartott s bevonult az elszállásolási helyre. A pályaudvarban folyton szaporodott a kiváncsi tömeg sokasága. Öt óra után robogott be a derék honvédeket hozó külön vonat. A szokásos jelentések után bevezényelték a csapatokat a városba. Mindenki lelkesedéssel fogadta, midőn a honvéd zenekar rázenditett a szebbnél-szebb magyar nótákra. Az ezred lobogóját a Széchenyi szállodában helyezték el. Csak egy fél napig lesznek Nagyváradon a derék hadfiak s már ma reggel tovább vonulnak B.-Diószegre.

* **A törvényszéki palota készen.** A nagyváradi törvényszéki palota épitése már teljesen be van fejezve s most csak takaritanak, hogy a monumentális épületet átadhassák. A legmodernebb berendezésü minden. Az udvarokon szép gyeppázsit táblák igen jó benyomást tesz a szemlélőre. A nagy tárgyaló terem most már egész pompájában elkészült. Minden helyiség elég tágas és elég világos. Az épületben csak két lakás lesz, a többi hivatalos helyiség; P o n o r á n Lukács irodaigazgató és egy szolga fognak az épületben lakni.

* **A főügyész Nagyváradon.** Dr. P o n g r á c z Jenő debreczeni kir. főügyész, a nagyváradi ügyészség megvizsgálására tegnap városunkba érkezett.

* A **községi iskolák elhelyezèse.** Ma, szombaton reggel 9 órakor a várad-olaszi községi elemi fiuiskola elhelyezése tárgyában értekezlet lesz a városházán. Dr. *Bulyovszky* József elnököl s Komlóssy József, Réz Mihály, Lovass Zsigmond mérnök vesznek részt az értekezleten.

* **Közmüvelődèsi gyülés Belényesben.** Az »Astra« román szépirodalmi és közmüvelődési társulat ma tartja ünnepélyét Belényesben. A tegnap délutáni vonattal tömegesen utaztak Nagyváradról is a belényesi vonaton. A nagyváradi gör. kath. klérus számos tagja, a román ügyvédek majdnem mindannyian elutaztak. — Ma reggel a román templomokban isteni tiszteleteket tartanak s azután lesz a társulat közgyülése. Délután lakoma, este hangverseny és szinielőadás lesz. — Másnap folytatják a közgyülést.

* **Kilenczvenéves okirat hamisitó.** A nyiregyházi ügyészség körözteti C s u r á r Bakru volt somoskeszi lakost, aki okirathamisitásért van vádalá helyezve, azonban időközben megugrott. A dologban a legérdekeseb az, hogy C s u r á r kilenczven éves elmult.

* **Az ügyvédi kamara köréből.** Dr. N á d u d v a r i Jenő szilágysomlyai lakos ügyvédi irodáját Szilágysomlyón megnyitotta. M á r k u s Lajos nagyváradi ügyvédet, mivel székhelyét Budapestre tette át, az ügyvédi kamara saját kérelmére az ügyvédek névsorából kitörölte.

* **Belügyminiszter és a medvék.** A belügyminiszter rendeletet adott ki, melyben meghagyja, hogy a medvetánczoltatókat már a határról vissza kell utasitani. Ha pedig már a határon bejöttek s az országban kóborolnának, ellenük az 1879. évi XL törvényczikk 66., illetve 121. §-a alapjan kihágási eljárás tehető folyamatba s elmarasztaltatás esetén büntetésük kiállása után haza utasitandók. A medvék pedig az esetben, ha tulajdonosaik a kihágásban vétkeseknek találtatnak, az 1879. évi XI. törvényczikk 23. §-a alapján az 1878. évi V. törvényczikk 61. §-a értelmében itéletileg, különben pedig közbiztonsági szempontból közigazgatásilag elkobzandók és elpusztitandók, bőrük pedig, esetleg az 1892. évi XXVII. törvényczikk 3. §-ában megjelölt czélra értékesitendő.

* **Kinevezés.** A zágrábi m. kir államvasutak üzletvezetősége *Plichta* László nagyváradi m. kir. közjegyzői segédet a kaposvári vasuti forgalmi főnökséghez vasuti gyakornokká nevezte ki.

* **Pályázat jegyző állásra.** Komádi községben megüresedett az egyik jegyzői állás. A választás szeptember hó 15-én lesz a község házánál. A pályázati kérvények a mezőkeresztesi főszolgabiróhoz nyujtandók be.

* **Lehel kürtje megszólalt.** Lehel vezér csatakürtje, a melylyel ezer esztendővel ezelőtt halálra sujtotta Konrád császárt, tudvalevőleg Jászberény városának muzeumában van. Legalább a jászók erősen vallják, hogy ez az igazi kürt. A hatalmas, elefántcsontból való kürt a hatalmas csapás után megnémult és nem is hitték, hogy valaha meghallják még harsogó szavát. Három éve történt azonban, hogy az erős tüdejü Káldy Gyula operaigazgató belefujt a kürtbe, melyből hangok törtek elő. Annak idején megigérte Káldy, hogy alkalmilag egy kitünő kürtös kiséretében ujra meglátogatja a muzeumot. Igéretét be is váltotta. Káldy tegnap odaérkezett Beck Fülöppel, az operai zenekar első kürtösével. Bathó Endre városi főjegyző, a muzeum felügyelője átengedte a vendégeknek a jászok legféltettebb kincsét. Beck megvizsgálta Lehel-kürtjét és megállapitotta, hogy a rajta levő repedés nem teszi némává a kürtöt. Rögtön kisérletet is tett és a legpompásabb hangokat csalta ki az ezeréve hallgató kürtből. A g, c, d, e, f, hangok tisztán kerültek ki a kürt öblös száján, majd pedig a felső c-t is kivágta a jeles muzsikus. A mikor igy sikerült majdnem egy teljes oktáv, Káldy egy rövid dallamot irt kótára és a müvész szépen eljátszotta a kürtön. A hallgatóságot áhitat fogta el s a teremben olyan hazafias láz lepett meg mindenkit, hogy akár készek voltak rögtön lóra kapni és harczba szállni Lehel vezér élén Konrád császár ellen. Káldyék fölfedezéséről beszél az egész város, a melynek lakossága most csodátára jár a megszólaltatott kürtnek.

* **Hütlen hetes.** A nagyváradi rendőrség tegnap a debreczeni rendőrség megkeresésére elfogta Juhász János hetest, akit debreczeni gazdája Turai Farkas azzal vádol, hogy ellopott tőle husz forintot. Juhász a lopást tagadja, azonban a debreczeni rendőrség kérelmére átkisérték az ügyészséghez.

* **Marian Iszáj a megfigyelő osztályban.** Megirtuk annak idején a Márián Iszáj tragédiáját, aki most nem régen feljelentette magát, mert tizenhét évvel ezelőtt a testvérét meggyilkolta. A szerencsétlen ember elméje nagyon meg van támadva, ugy, hogy most az ügyészség inditványára felszállitották Budapestre a megfigyelő osztályba.

* **Tolvaj a főgymnasiumban.** A főgymnásium udvaráról már hosszabb idő óta lopták a fát, azonban a tolvajt csak tegnap tudta megcsipni a pedellus Fazekas József személyében, akit a rendőrség le is tartóztatott s át is kisérték az ügyészséghez. Fazekas beismerte a lopást.

* **Furfangos cselédleány.** Ravasz módon csapta be O l á h Ágnes cselédleány R o t h a u z e r Dávid zöldfa-utczai kereskedőt. A leány ugyanis beállitott a kereskedőhöz s mint egyik előkelő család cselédje, amely család a kereskedőnek rendes vevője, czipőt kért urnője részére próbálni s el is vitt öt párt. A kereskedő egész gyanutlanul adta át a czipőt, azonban mikor érte küldött, kisült a csalás. A cselédleány a rendőrség elől egy ideig bujdosott, azonban tegnap sikerült elfogni s igy mindjárt melegében át is adták az ügyészségnek.

Bertsey György inditványa.

— Az iparosok érdekében. —

Röviden már megemlékeztünk arról a két egymásnak ellentmondó miniszteri leiratról, a melyet Nagyvárad városa kapott harmadfoku itéletként.

Nagyvárad város rendőrkapitányi hivatala mint I. foku iparhatóság ugyanis kötelezte ugy a törvényszéki palota épitőjét: *Schiffer* Miksa budapesti épitészt, valamint a honvéd hadapród iskola épitőjét a Neuschloss testvéreket, hogy Nagyváradon iparengedélyt váltsanak, a mikor is adókötelezettek lesznek itt.

A miniszter azonban Schiffer Miksát kötelezte az iparengedély megváltására, mig a Neuschloss testvérek czéget az alól felmentette.

Ez pedig legalább is 5—6 ezer forintot jelent Nagyvárad város pénztárára, de különösebben a jövőre nézve fontos ebben a kérdésben, hogy ily alapon más idegen vállalkozó sem köteles Nagyváradon semmivel sem hozzájárulni. Ez által sokkal előnyösebb helyzetük lesz az idegen vállalkozóknak, mint a helybelieknek, akik viselik a sulyos terheket.

Bertsey György a nagyon téves miniszteri leiratokat ugy szeretné reparálni, hogy irjon fel Nagyvárad város törvényhatósága s kérje a miniszterelnökséget, miszerint a sérelmes miniszteri határozat visszavonása után mondják ki, hogy az épitészek kötelesek iparengedélyt váltani.

Bertsey György inditványa a következő:

Tekintetes városi Tanács!

Neuschloss Ödön és Marcell budapesti vállalkozó czég, a Nagyméltóságu m k. honvédelmi Miniszteriumtól — egy honvéd hadapród iskolának Nagyváradon leendő épitési vállalatát meg nyerve, az épitkezési munkálatot 1897 évi augusztus hóban megkezdette a nélkül, hogy arra az iparügyi m. k. miniszter ur 46188/1884 számu rendeletének 32 §-a értelmében az illetékes első foku iparhatóságnál iparengedélyért kérelmezett volna, s akár az 1884 évi XVII. t.-cz. 45, akár 46 §. alapján, vagy mint uj üzleti helyre vagy mint fiók telepre kért és nyert volna külön iparengedélyt és az ipartestület kötelékébe belépett volna.

Nevezett vállalkozó czéget — ezen iparkihágás miatt — az ipartestület az első foku iparhatóságnál a rendőrkapitányi hivatalnál megbüntetés végett bejelentette, hol 1898 évi április hó 30-án 2156/1898 számu itélet által 100 frt pénzbüntetésben lett a feljelentett vállalkozó czég marasztalva, ezen marasztaló itéletet megfelebbezte, azonban Nagyvárad város tanácsa mint másod foku iparhatóság 1898 évi junius hó 6-án 11852/1898 szám alatt hozott itéletében indokainál fogva jóváhagyta, ezen két egybehangzó itéletet is meg felebbezte.

A nagyméltóságu m. k. kereskedelmi miniszter ur 46408—898: VIII. számu rendeletével a két egybehangzó itéletet megváltoztatta az 1884 évi XVII. t.-cz. 50. §-ra való hivatkozással, az iparengedély kinyerésének kötelezettsége alól felmentette, erre nézve csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy az idézett törvényszakasz csak a képesitéshez kötött iparos által készitett munkának bármely más városban való elárusitására vonatkozik, holott az épitői ipar nemcsak képesitéshez, hanem az engedélyhez is kötve van, ennélfogva ezen ipar kihágási ügy az idézett törvény 45 és 46. §-ai értelmében lett volna elbirálandó, a mit azon analog eset is igazol, hogy Schiffer Miksa épitkezési vállalkozó czéget a Nagyváradon felépült törvényszéki palota épitkezési engedély, illetve iparengedély beszerzésére a nagyméltóságu m. kir. keresk. miniszter 50468—VIII. 898. számu rendelete által kötelezte.

Mint Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja nem türhetem szó nélkül a város érdekeinek ily módon történt megrövidítését, mert ezen valószinüleg tévedésen alapuló 46408/VIII. számu kormányhatósági rendelet megfosztotta a várost mintegy 7000 frt állami adó után jogosan követelhető 37 százalék városi adó jövedelemtől.

Mint a kereskedelmi és iparkamara iparosztályának elnöke szintén kötelességemnek tartom a kamarát megillető dijak biztositását ellenőrizni.

Mint a nagyváradi ipartestület elnöke nem csak az ipartestület megillető járulékok elvesztését, a betegsegélyző pénztárnak mintegy 400 frtra menő megröviditését kell panaszolnom, hanem 1500 iparos nevében is emelek szót az ily méltatlan eljárásoktól, a helybeli iparosokra már eddig. de még jövőben háromolható károk és megröviditések miatt, mert ha a Neuschloss czég javára hozott kedvezmenyes kormányhatósági rendelet más hason czégeknél is alkalmazásba fogja vétetni vagyis a helyben fizetendő minden nemü egyenes és közvetett adók, illetékek alól az idegen vállalkozók felmentve lesznek. hogyan versenyezzen akkor, a minden izében megadózottt iparos az árlejtéseken az idegen kegyenczekkel szemben. Nem azt várta Nagyvárad városa a magyar kormánynak hatóságától, hogy a hadapród iskola épületekhez adott nagy értékü területek vizhasználat és egyébb kedvezményekért a jogosan megillető adók beszedésétől elütessék, hanem inkább támogatást várt különösen a nagy számban ez idő szerint munka nélküli iparosaira, kedvezményt a vállalatok elnyerésénél, sajnos azonban, hogy esetről-esetre biztató igéreteknél egyebet nem nyert.

Mély tisztelettel kérem a tekintetes városi tanácsot, miszerint jelen kérelmemet, a Nagyméltóságu m. kir. kereskedelemügyi miniszter ur 46408/VIII./1898 számu rendeletének, — a Schiffer Miksa épitkezési vállalkozó czég hason ügyében hozott rendeletre való hivatkozás mellett, — Nagyvárad város törvényhatósági bizottságához beterjeszteni, hol a hivatalt sérelmes kormányhatósági rendeletnek, ha másképen nem lehet, közös miniszteri tan cs rendelete utján leendő megváltoztatása czéljából a törvényes uton leendő lépéseket foganatba vétetni méltóztassék.

Tisztelettel maradtam

Nagyvárad, 1898. augusztus 26.

Bertsey György,
városi t. h. bizottsági tag.

TANÜGY.

Beiratások a zeneiskolában.

A »Nagyváradi Zenekedvelők Egyesülete« által fentartott és ének, valamint az összes fuvó-, vonó- és ütőhangszer tanszakokra berendezett nyilvános zeneiskolába az 1898—99 tanévre a beiratkozások Réz Mihály egyesületi igazgató irodájában (Nagypiacz-tér, közs. polgári fiuiskola I. emelet 21 ajtó) f. évi aug. 30-tól szept. 8-ig naponta délelőtt 10—12-ig és d. u. 3—5 óráig eszközöltetnek. — A zeneiskola minden egyes tanszakon előkészitő, I., II. és III. rendes, továbbá I., II. és III. kimüvelési osztályból áll. Tandijak a rendes osztályoknál: Ének, hegedü és gordonka előkészitő és első osztályban egész évre 20 frt., II. osztályban 25 frt, III. osztályban 30 frt; zongora és czimbalom tanszakon az előkészitő és első osztályban évi 30 frt, a II. és III. osztályban 40 frt; fuvóhangszer előkészitő osztályban évi 25 frt. I—III. osztályban 30 frt, a kimüvelési osztályoknál 10—10 frttal több, mint az illető tanszak rendes III-ik osztályánál. Beirásdij 2 frt 15 kr. — A tandij két részletben fizetendő és pedig az első részlet a beirási dijjal együtt a jelentkezés alkalmával, a második részlet február elsején.

Nagyvárad, 1898. aug. 22.

Mezey Mihály, egyesületi elnök. *Réz Mihály,* egyesületi igazgató.

SZINHÁZ.

A vasárnapi előadások. A délutáni előadások — tekintettel az esti 7 órai kezdetre — ezentul fél 4 órakor kezdődnek. *Deborah, az üldözött zsidóleány,* Mosenthal népdrámája kerül holnap, vasárnap délután fél 4 órakor szinre. A főszerepekben Hatala Gy., Laczkó Aranka, Miklósi Ilona, Váradiné, Bartos, Pataki, Szentgyörgyi és Tompával. — Este 7 órakor ötödször adják *1848* at.

Blaháné Kassán. Blaháné, mint Kassáról irják, most nehány nap óta ott vendégszerepel. A nagy müvésznő a legjobb szerepeiben lép fel. Tegnap »Török Zsófia« szerepben lépett fel s a közönség nagy ovációkban részesitette.

Heti műsor.

Szombat: Bibliás ember 1-ször.
Vasárnap: d. u. Deborah. este 1848.

REGÉNY-CSARNOK.

AZ ODOR FERENCZ SZERENCSÉJE.

Irta: **Kiss Rezső.** 4.

Nem kis dologról volt szó. Odor Gábor megkérte a fia számára a Huszti Évi kezét.

Huszti uram majd sóbálvánnyá változott ilyen beszéd hallatára, de Odor nem tágitott. — Mikor ékes rigmusait elmondotta, ekkép folytatta a beszédet: ha szemügyre vesszük az én kérésemet, hát ugy látszik, hogy nagyot kérek kelmedtől kedves Huszti Sándor uram, de ha jól felvesszük a dolgot, — még sem igaztalan az én kivánságom. Pénzt kérhetnék, követelhetnék kelmedtől, a saját pénzemet, amit együtt raboltunk . . .

— Csendesen az Istenért! szólott közbe Huszti . . .

— Igen . . . a pénzemet követelhetném, amit elorozott tőlem . . . de most már nem azt követelem, pedig ha akarnám nem vezethetne engemet kelmed az orromnál fogva tovább egy minutáig sem, mert ha én beszélni kezdenék, hát előteremtené kelmed a pénzemet a föld alól is, eddig hiába élt mindenféle kifogással. De hát azt nem követelem . . . elengedem. Hiszen én már öreg vagyok, nemsokára kidőlök, mint a redves fa . . . Mit érek én már a vagyonnal, a pénzzel!? . . . Ugy áhitom a jó hirnevet, a becsületet és hiába! . . Elvesztettem régen, soha sem lesz részem benne többé!

És kelmed nemzetes Huszti uram, aki pedig olyan bünös, olyan nyomorult, mint én — becsülettel, jó hirnévvel kél és nyugszik! . . .

— Mit mond ehhez!? . . .

— Na hát becsületet jöttem kelmedtől követelni, — nem a magam számára, hiszen az nem lehet, hanem a fiam, a Ferencz számára. Az derék, szorgalmas legény, olyan a neve, becsülete, mint a harmat, de hiába, mégis csak az én nevemet viseli és az a rossz világ az én bünömet az ő szemére veti. Egy szó, mint száz a fiamnak akarok jó hirnevet, becsületet azzal, hogy beházasitom egy derék, tisztes családba. Ugy van! Pedig bolond dolog ez Huszti uram, hogy kelmed adjon annak a fiunak becsületet, a ki külömb kelmednél!

Arról, hogy aztán szeretné-e az Évi Ferit, nem is beszélt Odor. — De azt csakugyan elérte, hogy Huszti uram odaigérte a leánya kezét Ferinek.

* * *

Nagy örömmel ment haza Odor és a fiát, — ki az öreg tervéről semmit sem tudott — váratlanul lepte meg a hirrel, hogy feleséget szerzett neki, a hires szép Huszti Évit.

De bizony nem örült meg Feri. Azt mondta: rosszul tette, a mit tett édes apám, hiszen tudja kelmed, hogy én a Rózsit szeretem . . .

— Csak szeretted! . . . Tudom én az anyjától, hogy mi történt köztetek. Tudom én azért, hogy nem beszéltem, hogy az a büszke legény — a Rózsi bátyja — nem szerette az odajárásodat, már hogy reám való nézvést, tudom, hogy felhányta neked az én régi, rossz cselekedetemet, te meg arra azt mondottad, — áldjon meg az Isten a szavadért — hogy ha engemet, az édes apádat nem tekintenél, a ki nélküled egyedül, szegényesen állanék, mint a tilalomfa, hát megtanitanád azért a szaváért, még ha a tömlöcz várna reád is.

— Jól tetted. — Azt is tudom, hogy megsértett becsületed a rajtad esett csufért azt mondatta veled, hogy az Isten téged verjen meg, ha többé magadtól abba a házba beteszed a lábodat. — Ezt is nagyon jól tetted.

Szeretted azt a leányt, igaz, talán még most is szereted, de hát gyöngy ház. Itt a jó alkalom, a legszebb, legmódosabb leány lehet a feleséged, csak egy szavadba kerül és az irigy, rágalmazókat kaczaghatod . . .

Csak szabadkozott eleinte Feri, de aztán az édesapja kérésének mégis engedett. Azt tette fel, hogy Rózsit hiába szereti, oda már többet el sem mehet . . . mindegy hát akárki lesz az asszonya . . . aztán meg nagyon szerette az apját, látta, hogy azt boldoggá teszi a tettével . . . Harmad napra ő maga is elment Huszti uramhoz, beszélt a gazd'urammal, beszélt a leányával.

Egyik sem fogadta nagy örömmel, de azért Huszti parolát adott ott a leánya előtt, hogy neki adja Évit feleségül s hogy az őszön meg lesz az esküvő.

Meg is lett. Hiába mondta Évi az apjának, hogy nem szereti Ferit, hiába volt minden . . . a bünös ember jobban féltette a becsületét, mint a leánya boldogságát.

Egy pár lett az Évi és Feri. A nagy cserepes házban laktak jó létben, békességben . . . de azért egyik sem volt boldog, csak Odor Gábor. Neki jól esett a fiát olyan nagy familliában látni, repesett a szive az örömtől, hogy az első gazda emberek között volt mindenütt egy sorba . . .

Ferinek vérzett, fájt a szive, mert nem tudta a Rózsi arczát betakarni a feledés fátyolával . . .

Ilyen volt az Odor Ferencz szerencséje.

(VÉGE.)

TAVIRATOK.

A helyzethez.

Budapest, aug. 26. (Saj. tudós. táv.) Ma délután minisztertanács volt. Czélja az osztrák kormány által előterjesztett javaslatokkal való állásfoglalás. Bánffy és Lukács ez ügyben Bécsbe utaztak, honnét kedden térnek vissza.

Bécs, augusztus. 26. (Saját tud. táv.) Ő Felsége déli 1 órakor Thunt fogadta, délután 3—7-ig minisztertanács volt.

Ő Felsége Bécsben.

Bécs, aug. 26. (Saját tud. távirata.) Ő Felsége ma reggel 5 órakor ide érkezett és Schönbrunba hajtatott.

A kiegyezési tárgyalások.

Budapest, aug. 26. (Saj. tudós. táv.) A »Magyar Távirati Iroda« jelenti: *Bánffy* Dezső báró miniszterelnök és Lukács László dr. pénzügyminiszter ma este Bécsbe utaznak.

II. Sándor czár szobrának leleplezése.

Budapest, aug. 26. (Saját tud. táv.) Szt.-Pétervárról távirják: Az orosz czári pár holnap Moszkvába utazik II. Sándor czár szobrának a leleplezéséhez.

Osztrák miniszterek utazása.

Bécs, aug. 26. (Saját tud. távirata.) *Thun* gróf miniszterelnök, *Kaizl* és *Baernseither* miniszterek ma reggel ide érkeztek.

Kihallgatás Miklós czárnál.

Budapest, aug. 26. (Saj. tudós. táv.) Szt-Pétervárról távirják: *Miklós* czár ma magánkihallgatáson fogadta *Radolin* herczeg német nagykövetet.

Egy rendőrfőnök halála.

Bécs, aug. 26. (Saját tud. távirata.) *Steyskal* volt bécsi rendőrfőnök Reichenauban meghalt.

A Dreyfus-ügy.

Budapest, aug. 26. (Saját tud. táv.) Párisból távirják: A »Journal« szerint a a vizsgálóbiró tegnap kihallgatta Esterházynét.

Spanyolország és Amerika.

Budapest, aug. 26. (Saj. tudós. táv.) Madridból távirják: A minisztertanács elhatározta, hogy *Cervera* tengernagynak pénzt küld a spanyol foglyok számára.

A „Bruix" sorsa.

Budapest, aug. 26. (Saj. tudós. táv.) Párisból távirják: Lockroy tengerészeti miniszter táviratozott Saigonba, hogy hirt kapjon a »Bruix« czirkáló hajóról.

KÖZGAZDASAG.

Felhivás a baromfi tenyèsztőkhöz. A földmivelésügyi m. kir. miniszter a következő felhivást bocsájtotta ki a magyarországi baromfi tenyésztőkhöz: A baromfi tenyésztők felhivatnak, hogy mindazok, kik tiszta vérü, tenyésztésre alkalmas, idei nevelésü, plimut és langshan fajta kakasokat, emdeni gunarokat, pekingi gácsérokat, bronz és franczia pulyka kakasokat eladni óhajtanak, azt *Hreblai* Emil m. kir. állattenyésztési főfelügyelőnél (Budapest földmivelésügyi minisztérium) f. évi szeptember hó 19-ig jelentsék be. Megjegyeztetik, hogy ezen felhivás és a netán eszközlendő bejelentés semmiféle további kötelezettséggel nem jár.

Reich Jenő s Társa

Tőzsde jelentése.

— A »Tiszántúl« eredeti távirata. —

Határidők.

Budapest, augusztus 26.

Buza őszre	8.40
Buza tavaszra	8.23
Uj tengeri	4.40
Tengeri augusztusra	5.45
Rozs őszre	6 59
Zab őszre	5.36

Bécs, augusztus 26.

Az irányzat szilárd.

Osztr. hitel	359.80
Magyar hitel	396.50
Államvasut	359.¾
Birodalmi márka	58.85

Értéktőzsde

Az irányzat szilárd.

Budapest, augusztus 26.

Salgótarjáni	620.—
Wggon-kölcsön	244.—
Villamos vasut	256.75
Osztrák hitel	360.30
Magyar hitel	395.60
Államvasut	360.70
Déli vasut	78.—
Rimamurányi	253.50
Magyar jelzálog	207.—
Magyar leszámitoló	262.50
Iparbank	104 25
Budapest közuti	389.—
Kereskedelmi	1435.87

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1898. augusztus 26-án

Magyar aranyjáradék 4%	120.80
Magyar koronajáradék	98.50
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4½%	119.15
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2½%	100.50
Magyar keletivasuti államkötvény 1876-ból	120.—
Magyar földtehermentesitési kötvény 4%	96.70
Italmérési jog megváltási kötvény	100.60
Horvát-szlavón földtehermentesitési kötvény	97.25
Magyar nyeremény-sorsjegy-kölcsön	158.50
Tiszabábályozi és szegedi sorsjegyek kölcsön	140.—
Osztrák járadék papirban	101.50
Osztrák járadék ezüstben	101.35
Osztrák járadék aranyban	121.20
Osztrák korona járadék	101.25
1860. Osztrák államsorsjegyek	140.65
Osztrák magyar bankrészvény	905.—
Magyar hitelbankrészvény	396.50
Osztrák hitelintézeti részvény	361.50
Páris vista	360.10
Német birodalmi márka	58.60
London vista	120.05
Páris vista	755.
20 márkás araay	11.76

NAGYVÁRADI SZINKÖR.

Váradi Margit és Fehér József föllépte.

Évadbérlet 113. szám. Páratlan. — Kisbérlet 111. szám Páratlan.

Ma szombaton, 1898 augusztus 27-én

a kolozsvári országos nemzeti szinház személyzetével:

itt először:

A bibliás ember.

Opera 2 felvonásban. Irta: Keinzl.

Személyek:

Engel Frigyes, a Szt. Othmári kolostor gondnoka	FEHÉR JÓZSEF
Mártha, unokahuga	Székely Irén
Magdolna, ennek barátnője	VÁRADI MARGIT
Frendhofer János, tanitó	Kassai K.
Mátyás, testvéröcscse a kolostor irnoka	Mezei M.
Zitterbarth Xavér szabó	Leövey Leo
Schnappauf Antal, puskamüves	Váradi M.
Aibler, polgár	Török Károly
Aiblerné	Lányi Edith
Huberné	Váradiné
Jancsi parasztlegény	Szabó J.
Éjjeli őr	Vank István

Kezdete 7, vége 10 órakor.

Holnap, vasárnap

két előadás:

Délután fél 4 órakor, fél helyárakkal:

DEBORAH, AZ ÜLDÖZÖTT ZSIDÓLEÁNY.

Népdráma 4 felvonásban.

Este 7 órakor, rendes helyárakkal:

1848.

Látványos szinmü 9 képben.

A szerkesztésért felelős:

Dr. VUCSKICS GYULA.

Hirdetések felvétetnek

a „TISZÁNTÚL"

kiadóhivatalában.

Nyomatott laptulajdonos: Szent László-nyomda részvénytársaság Nagyváradon.